

ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Στο πλαίσιο της Πράξης «ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ, ΧΡΟΝΙΕΣ ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΥ ΔΙΑΒΙΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, 'ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ'»

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

Αναπηρία και Τοπική Ανάπτυξη

Αθήνα, 2021

ΈΚΔΟΣΗ

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.)

Κεντρικά γραφεία: Λεωφ. Ελ.

Βενιζέλου 236, Τ.Κ. 16341, Ηλιούπολη

Τηλ.: 210 9949837 • Fax: 210 5238967

E-mail: esaea@otenet.gr

Ιστοσελίδα: esamea.gr

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΝΤΥΠΟΥ &

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ LARGEPRINT:

Europraxis μ.ΙΚΕ

Δ/νση: Βέργας 4, Τ.Κ. 17673 Καλλιθέα

Τηλ.: 210 9521313 • Fax: 210 9521318

E-mail: info@euro-praxis.com

Ιστοσελίδα: euro-praxis.com

Η παρούσα έκδοση υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Καταπολέμηση των Διακρίσεων και Προώθηση της Κοινωνικής και Εργασιακής Ένταξης για τα Άτομα με Αναπηρία, Χρόνιες Παθήσεις και τις Οικογένειές τους που Διαβιούν στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, 'ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ'» που εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Πελοπόννησος 2014-2020». Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του ΠΔΕ (Δικαιούχος της Πράξης: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία - Ε.Σ.Α.μεΑ., με ΚΩΔ. ΟΠΣ 5071337).

Άξονας Προτεραιότητας: «2Α. Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού-Ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση» • **Θεματικός Στόχος:** «09. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης» • **Επενδυτική Προτεραιότητα:** «9iii. Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση των ίσων ευκαιριών» • **Ειδικός Στόχος:** «2Α5.2 Βελτίωση της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών εκπαιδευτικής υποστήριξης σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες (ΑμεΑ, μαθητές με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, κακοποιημένες γυναίκες)»

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	2
Εισαγωγή	4
1. Άτομα με αναπηρία – Προσέγγιση της αναπηρίας... 7	
2. Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία	9
3. Υποχρεώσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης.....	12
4. Ένταξη της διάστασης της αναπηρίας στις τοπικές στρατηγικές και πολιτικές	17
5. Κατάρτιση τοπικού σχεδίου δράσης για την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα – Σημεία-κλειδιά.....	34
Οργανώσεις εκπροσώπησης και προάσπισης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.....	43

Πρόλογος

Το παρόν εγχειρίδιο εκπονήθηκε από την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) στο πλαίσιο υλοποίησης του Πακέτου Εργασίας 3 του Υπο-έργου 1, της Πράξης «Καταπολέμηση των Διακρίσεων και Προώθηση της Κοινωνικής και Εργασιακής Ένταξης για τα Άτομα με Αναπηρία, Χρόνιες Παθήσεις και τις Οικογένειές τους που Διαβιούν στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, “Αγησίλαος”», της οποίας δικαιούχος είναι η Ε.Σ.Α.μεΑ.

Η Πράξη εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Πελοπόννησος 2014-2020» και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και από Εθνικούς Πόρους μέσω του ΠΔΕ, αποτελεί την πρώτη ολοκληρωμένη και πολυεπίπεδη παρέμβαση στην Περιφέρεια Πελοποννήσου προς όφελος των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, καθώς στοχεύει: **α)** στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία, των ατόμων με χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους που διαβιούν στην Περιφέρεια της Πελοποννήσου, και **β)** στην πρόσβαση και επανένταξη των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με χρόνιες παθήσεις στην αγορά εργασίας.

Στο πλαίσιο εφαρμογής της Πράξης το παρόν εγχειρίδιο θα αποτελέσει αναπόσπαστο εργαλείο για τον σχεδιασμό των κοινωνικών και αναπτυξιακών πολιτικών, μέτρων, δράσεων και προγραμμάτων της Περιφέρειας και των Δήμων, βάσει της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες των Ηνωμένων Εθνών, αλλά και βάσει του ευρωπαϊκού και εθνικού θεσμικού πλαισίου.

Ιωάννης Βαρδακαστάνης

Πρόεδρος της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία

Εισαγωγή

Στόχος του παρόντος εγχειριδίου είναι αφενός η ανάδειξη της σημασίας της οριζόντιας ενσωμάτωσης της διάστασης της αναπηρίας στις πολιτικές της τοπικής ανάπτυξης, αφετέρου η ενίσχυση της ικανότητας των στελεχών της τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού (Δήμοι και Περιφέρειες), προκειμένου να ενσωματώνουν τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας στις κοινωνικές και αναπτυξιακές πολιτικές, μέτρα, δράσεις και προγράμματα.

Στη βάση των επιταγών της *Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες* των Ηνωμένων Εθνών¹, η οποία κυρώθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων με τον ν.4074/2012 (ΦΕΚ 88 Α'), αλλά και των κατευθυντήριων διατάξεων για την υλοποίηση αυτών που περιλαμβάνει ο ν.4488/2017 (ΦΕΚ 137 Α') - Μέρος Δ', καθίσταται υποχρεωτική η ενσωμάτωση της οπτικής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις τοπικές πολιτικές και πρακτικές. Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων εξίσου αναγκαίο κρίνεται να λαμβάνονται υπόψη το *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*² και η *Ευρωπαϊκή*

¹ Διαθέσιμη:

<https://www.esamea.gr/legal-framework/symbasn-ohe>

² Διαθέσιμο: <https://amea.gov.gr/action>

Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030³.

Το παρόν συνοπτικό εγχειρίδιο απευθύνεται:

- α)** στα αιρετά στελέχη που λαμβάνουν αποφάσεις σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο,
- β)** στα στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού που ασχολούνται με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή κοινωνικών και αναπτυξιακών πολιτικών, μέτρων, δράσεων, προγραμμάτων κ.λπ.,

Παράλληλα, μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο στους κοινωνικούς εταίρους και στους επιστημονικούς και συνδικαλιστικούς φορείς που επιθυμούν να ενσωματώσουν την οπτική των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στις δράσεις τους.

³ Διαθέσιμη: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:101:FIN#PP4Contents>

Στο παρόν εγχειρίδιο τηρούνται οι αρχές της μη διάκρισης λόγω φύλου. Η δε χρήση ενός μόνο γένους αφορά αποκλειστικά στη διευκόλυνση του/της αναγνώστη/αναγνώστριας. Επίσης, με κάθε αναφορά στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία νοούνται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, ενώ η συνολική ή/και συνδυαστική αναφορά γίνεται μόνο στην περίπτωση που κρίνεται απαραίτητο για την κατανόηση του νοήματος.

1. Άτομα με αναπηρία – Προσέγγιση της αναπηρίας

Με βάση τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες των Ηνωμένων Εθνών (εφεξής Σύμβαση), την οποία η χώρα κύρωσε με τον ν.4074/2012 (ΦΕΚ 88 Α΄), ως «άτομα με αναπηρία» θεωρούνται όλα εκείνα τα άτομα που:

«έχουν μακροχρόνιες σωματικές, ψυχικές, νοητικές ή αισθητηριακές δυσχέρειες, οι οποίες, σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια, παρακωλύουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία, σε ίση βάση με τους άλλους»⁴.

Στο σημείο (ε) του Προοιμίου της Σύμβασης, αναγνωρίζεται ότι η αναπηρία αποτελεί εξελισσόμενη έννοια η οποία προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ τριών παραγόντων: **α)** των εμποδιζόμενων προσώπων, **β)** των περιβαλλοντικών εμποδίων, και **γ)** των εμποδίων συμπεριφοράς, που παρεμποδίζουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία σε ίση βάση με τους άλλους.

⁴ Βλ. άρθρο 1 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Διαθέσιμο: <https://www.esamea.gr/legal-framework/symbasn-ohe>

Στην πραγματικότητα, η αναπηρία ως πολυδιάσταστο και πολυπαραγοντικό μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας δεν δύναται να αποτυπωθεί μέσα από έναν ορισμό. Αν και μπορεί να εξεταστεί μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις, βάσει της Σύμβασης, η πλέον αποδεκτή, διεθνώς, είναι η *δικαιωματική προσέγγιση*⁵.

Η δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας αναγνωρίζει τα άτομα με αναπηρία ως υποκείμενα με πλήρη δικαιώματα και ελευθερίες, ικανότητα αυτοπροσδιορισμού και πλήρους συμμετοχής σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικο-οικονομικής και πολιτικής ζωής.

Σήμερα, πάνω από 1 δισεκατομμύριο άτομα εκτιμάται ότι ζουν με κάποια μορφή αναπηρίας, αντιπροσωπεύοντας το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού⁶.

⁵ Αποτελεί την εξέλιξη του κοινωνικού μοντέλου της αναπηρίας, το οποίο με τη σειρά του αντικατέστησε το παρωχημένο ιατρικό μοντέλο που θεωρούσε την αναπηρία ως ασθένεια και τα άτομα με αναπηρία ως υποκείμενα φιλανθρωπίας και άτομα που έχουν ανάγκη από ιατρική/ θεραπευτική παρέμβαση ή/και πρόνοια.

⁶ Σύμφωνα με την Παγκόσμια Έκθεση για την Αναπηρία από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) και την Παγκόσμια Τράπεζα, 2011. Διαθέσιμο: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/44575>

2. Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

2.1 Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες των Ηνωμένων Εθνών

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης, σκοπός αυτής είναι η προαγωγή, η προστασία και η διασφάλιση της πλήρους και ισότιμης απόλαυσης όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών από όλα τα άτομα με αναπηρία, και η προώθηση του σεβασμού της εγγενούς αξιοπρέπειάς τους.

Η Σύμβαση αποτελεί το ελάχιστο γενικό πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη δεσμεύονται:

α) να λαμβάνουν υπόψη την προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματά τους (βλ. άρθρο 4, παρ. 1 γ της Σύμβασης), και

β) να διασφαλίζουν ότι οι κοινοτικές υπηρεσίες και εγκαταστάσεις για τον πληθυσμό είναι διαθέσιμες, σε ίση βάση, στα άτομα με αναπηρίες και ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους (βλ. άρθρο 19, παρ. γ της Σύμβασης).

Παράλληλα, σε αυτήν υπογραμμίζεται η **σημασία της ένταξης των ζητημάτων αναπηρίας, ως αναπόσπαστο τμήμα, στις σχετικές στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης** (βλ. Προοίμιο, σημείο ζ της Σύμβασης), και η σημασία διαβούλευσης με τα άτομα με αναπηρία και συμμετοχής τους σε όλα τα στάδια

λήψης αποφάσεων **για πολιτικές και προγράμματα που τα αφορούν, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων** (Προοίμιο, σημείο (ξ) και άρθρο 4, παρ. 3 της Σύμβασης).

2.2 Εθνικό θεσμικό πλαίσιο

Το γενικό πλαίσιο δικαιωμάτων που θέτει η Σύμβαση συμπληρώνουν σε εθνικό επίπεδο:

α) το Σύνταγμα της χώρας, που ορίζει ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρα που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας (άρθρο 21, παρ. 6 του Συντάγματος),

β) ο ν.4488/2017 (ΦΕΚ 137 Α΄) - Μέρος Δ΄, που περιλαμβάνει κατευθυντήριες διατάξεις για την υλοποίηση της Σύμβασης και ορίζει ότι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υποχρεούται να διασφαλίζει την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων ή δραστηριοτήτων του, λαμβάνοντας κάθε πρόσφορο μέτρο και απέχοντας από οποιαδήποτε ενέργεια ή πρακτική που ενδέχεται να θίγει την άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία (άρθρο 61, παρ. 1 του νόμου),

γ) η επιμέρους εθνική νομοθεσία των διαφόρων τομέων, όπως, για παράδειγμα, η νομοθεσία που αναφέρεται σε θέματα

προσβασιμότητας φυσικού, δομημένου και ψηφιακού περιβάλλοντος, μεταφορών, εκπαίδευσης, απασχόλησης, υγείας και πρόνοιας κ.λπ., και

δ) το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία⁷, το οποίο αποτυπώνει με ενιαίο και συνεκτικό τρόπο όλα τα ζητήματα που αφορούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και δημιουργεί δεσμεύσεις σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

⁷ Η ανάγκη για τη δημιουργία εθνικού σχεδίου δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία ήταν πάνδημο και διαχρονικό αίτημα της ΕΣΑμεΑ και του αναπηρικού κινήματος, το οποίο αποδέχθηκε η Κυβέρνηση και τελικώς οριστικοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2020. Διαθέσιμο: <https://primeminister.gr/wp-content/uploads/2020/12/2020-ethniko-sxedio-drasis-amea.pdf>

3. Υποχρεώσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης

Ο παραπάνω ν.4488/2017 (ΦΕΚ 137 Α΄) - Μέρος Δ΄ ουσιαστικά εξειδικεύει επιχειρησιακά τις γενικές υποχρεώσεις που θέτει η Σύμβαση.

Με βάση το άρθρο 71 του παραπάνω νόμου, στην έδρα κάθε Περιφέρειας και κάθε Δήμου ορίζεται ως Σημείο Αναφοράς ο Περιφερειάρχης και ο Δήμαρχος, αντίστοιχα, για την παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Στο άρθρο 61 περιγράφονται οι γενικές υποχρεώσεις κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου, δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, ενώ με τα άρθρα 62 και 63 τίθεται με σαφήνεια το πλαίσιο των υποχρεώσεων όλων των διοικητικών οργάνων και αρχών και, συνεπώς, των Περιφερειών και των Δήμων, που πλέον υποχρεούνται:

Με βάση το άρθρο 62 του παραπάνω νόμου: *να εντάσσουν τη διάσταση της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα της αρμοδιότητάς τους, με στόχο την εξάλειψη, αποκατάσταση και αποτροπή ανισοτήτων μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρίες.*

Για τον σκοπό αυτό:

α) *υποβάλλουν εκθέσεις στα οικεία Επιμέρους Σημεία Αναφοράς του άρθρου 71 του νόμου σχετικά με τις δράσεις, τα μέτρα και τα*

προγράμματα που εφαρμόζουν για την επίτευξη της ισότητας των ατόμων με αναπηρία,

β) υιοθετούν ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες για τα θέματα αναπηρίας, όπως αυτοί καθορίζονται από αρμόδια διεθνή και ευρωπαϊκά όργανα, ώστε να καθίσταται δυνατή η μέτρηση και η αξιολόγηση της ένταξης της διάστασης της αναπηρίας,

γ) συλλέγουν και τηρούν επιμέρους στατιστικά στοιχεία για την αναπηρία ως προς τους τομείς ευθύνης τους.

Με βάση το άρθρο 63 του παραπάνω νόμου:

α) να τηρούν τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού του άρθρου 2 της Σύμβασης, όπως εξειδικεύονται και επικαιροποιούνται κάθε φορά, κατά τον σχεδιασμό δημοσίων πολιτικών, διοικητικών υπηρεσιών και προϊόντων, διαδικασιών, περιβαλλόντων και οργανωτικών δομών, που θα μπορούν να χρησιμοποιούνται από όλους στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, χωρίς να απαιτούνται ειδικές προσαρμογές ή εξειδικευμένος σχεδιασμός [...]

β) να λαμβάνουν ενδεδειγμένα μέτρα προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες ανάγκες ενός ή περισσότερων ατόμων με αναπηρία, προκειμένου να διασφαλιστεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης. Στις ως άνω εύλογες προσαρμογές, οι οποίες παρέχονται υπό την προϋπόθεση της μη επιβολής δυσανάλογου ή αδικαιολόγητου βάρους, περιλαμβάνονται ενδεικτικά: μέτρα παροχής υποστηρικτικής τεχνολογίας, προσωπικής βοήθειας και ενδιαμέσων, εξατομικευμένη προσαρμογή διαδικασιών ή

πρακτικών, εξειδικευμένες υπηρεσίες και βοηθητικές υπηρεσίες για την επικοινωνία.

Ο ν.3852/2010 (ΦΕΚ 87 Α΄) - «*Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – “Πρόγραμμα Καλλικράτης”*», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα, ορίζει ότι:

οι Περιφέρειες σχεδιάζουν, προγραμματίζουν και υλοποιούν πολιτικές σε περιφερειακό επίπεδο στους παρακάτω τομείς:

- Προγραμματισμού - Ανάπτυξης
- Γεωργίας - Κτηνοτροφίας - Αλιείας
- Φυσικών Πόρων - Ενέργειας - Βιομηχανίας
- Απασχόλησης - Εμπορίου - Τουρισμού
- Μεταφορών - Επικοινωνιών
- Έργων - Χωροταξίας - Περιβάλλοντος
- Υγείας
- Παιδείας - Πολιτισμού - Αθλητισμού
- Πολιτικής Προστασίας και Διοικητικής Μέριμνας

και οι Δήμοι διαθέτουν υπηρεσιακές μονάδες με τα εξής αντικείμενα:

- Προγραμματισμού και Ανάπτυξης
- Οικονομική υπηρεσία
- Τεχνική υπηρεσία
- Τεχνολογίας, Πληροφορικής και Επικοινωνιών
- Διαφάνειας
- Νομικής υποστήριξης
- Διοίκησης - Διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού
- Άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής και Πολιτικών Ισότητας των Φύλων
- Περιβάλλοντος - Πολιτικής Προστασίας
- Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού, Νέας Γενιάς
- Γεωργίας, Κτηνοτροφίας και Αλιείας

Ταυτόχρονα, το *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* περιέχει δράσεις στην υλοποίηση των οποίων εμπλέκονται οι ΟΤΑ πρώτου και δευτέρου βαθμού.

Συμπερασματικά, είναι εμφανές πλέον το μεγάλο εύρος των υποχρεώσεων και αρμοδιοτήτων των Υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης σχετικά με την εφαρμογή και την υλοποίηση των επιταγών του Συντάγματος και των απαιτήσεων της Σύμβασης με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των

ατόμων με αναπηρία και τη διασφάλιση της ισότιμης ένταξης αυτών στο τοπικό γίγνεσθαι.

4. Ένταξη της διάστασης της αναπηρίας στις τοπικές στρατηγικές και πολιτικές

Είναι γνωστό ότι η αναπηρία και η ανάπτυξη παραδοσιακά θεωρούνταν ανεξάρτητα πεδία, με την αναπτυξιακή πολιτική και τον προγραμματισμό να μην λαμβάνουν συχνά υπόψη θέματα που σχετίζονται με την αναπηρία. Ωστόσο, πλέον είναι κοινός τόπος ότι η αντιμετώπιση του εκτεταμένου αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία παγκοσμίως αποτελεί ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά έχει επίσης και σύγχρονη, συμπεριληπτική, αναπτυξιακή λογική. Η προώθηση της ανάπτυξης για όλους, χωρίς αποκλεισμούς, έχει πλέον αποδειχθεί ότι μπορεί να επιφέρει οφέλη για ολόκληρες κοινωνίες, και όχι μόνο για τα άτομα με αναπηρία.

Συγχρόνως, οι Αρχές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης (Δήμοι και Περιφέρειες) αποτελούν κεντρικό άξονα κάθε τοπικής κοινότητας. Παίζουν καθοριστικό ρόλο στην τοπική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και μπορούν να επιφέρουν απτή και διαρκή διαφορά στη ζωή των ανθρώπων. Είναι αρμόδιες για την παροχή ενός ευρέος φάσματος τοπικών υπηρεσιών και έχουν –λόγω κλίμακας– τη δυνατότητα άμεσης διαβούλευσης με τους κοινωνικούς εταίρους και τις οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, οι οποίοι/οποίες μπορούν πιο εύκολα να συμμετέχουν ενεργά στον σχεδιασμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της παροχής των τοπικών υπηρεσιών. Γι' αυτό τον λόγο οι τοπικές

αρχές είναι τόσο σημαντικές στην ανάπτυξη συμπεριληπτικών κοινοτήτων, χωρίς αποκλεισμούς.

Σύμφωνα με τα ευρήματα από την *Έρευνα Κοινής Γνώμης*⁸ «*Στάσεις και αντιλήψεις έναντι των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, στην Περιφέρεια Πελοποννήσου*»⁹, το 95% των συμμετεχόντων συμφωνεί ότι η κοινωνία θα μπορούσε να επωφεληθεί από την ισότιμη ένταξη και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, ενώ το 97% δηλώνει ότι η τοπική αυτοδιοίκηση (Περιφέρεια, Δήμοι) μπορεί να παίξει πολύ σημαντικό ρόλο στη βελτίωση της καθημερινότητας των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.

⁸ Διαθέσιμη: <https://www.esamea.gr/publications/books-studies/5703-erevna-koinis-gnomis-staseis-kai-antilipseis-enanti-ton-atomon-me-anapiria-chronies-pathiseis-kai-ton-oikogeneion-tous-stin-perifereia-peloponnisou>

⁹ Στο πλαίσιο της Πράξης «Καταπολέμηση των Διακρίσεων και Προώθηση της Κοινωνικής και Εργασιακής Ένταξης για τα Άτομα με Αναπηρία, Χρόνιες Παθήσεις και τις Οικογένειές τους που Διαβιούν στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, “Αγνσίλαος”» που υλοποιεί η Ε.Σ.Α.μεΑ.

Γράφημα 1

Η διασφάλιση συνεκτικών και συμπεριληπτικών τοπικών κοινοτήτων παρέχει ένα πρόσφορο περιβάλλον για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, που αξιοποιεί όλες τις δυνατές ευκαιρίες και τους διαθέσιμους πόρους.

Η ένταξη της διάστασης της αναπηρίας στις τοπικές στρατηγικές και πολιτικές αποτελεί πολυεπίπεδη, πολυσύνθετη και πολυπαραγοντική διαδικασία, που προϋποθέτει τις παρακάτω βασικές ενέργειες.

4.1 Καλή γνώση του θεσμικού πλαισίου και των υποχρεώσεων που πηγάζουν από τη Σύμβαση

Είναι ευνόητο ότι η επίτευξη της ένταξης της διάστασης της αναπηρίας σε τοπικές στρατηγικές και πολιτικές προϋποθέτει την ουσιαστική γνώση του θεσμικού πλαισίου και των εθνικών και ευρωπαϊκών οδηγιών και προδιαγραφών που αφορούν την αναπηρία και την προσβασιμότητα, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων που πηγάζουν από τη Σύμβαση.

Η ενέργεια αυτή απαιτεί τη συνεχή ενημέρωση των στελεχών της τοπικής αυτοδιοίκησης όλων των τομέων, τη στενή παρακολούθηση των εξελίξεων, καθώς και την ανάπτυξη εργαλείων που θα διευκολύνουν την εξειδίκευση των θεσμικών υποχρεώσεων.

4.2 Επιμόρφωση στελεχών σε θέματα που σχετίζονται με την αναπηρία, την προσβασιμότητα και τον καθολικό σχεδιασμό

Εξαιρετικά κρίσιμο σημείο της διαδικασίας ισότιμης ένταξης των ατόμων με αναπηρία αποτελεί η επιμόρφωση των τοπικών στελεχών, συμπεριλαμβανομένων των στελεχών των κοινωνικών εταίρων (δημόσιων, αυτοδιοικητικών και ιδιωτικού τομέα), όλων των τομέων (π.χ. σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων, συναλλαγής με πολίτες, μεταφορών, υγείας/πρόνοιας, εκπαίδευσης, εμπορίου, τουρισμού κ.λπ.), σε θέματα που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες

όλων των κατηγοριών αναπηρίας και χρόνιων παθήσεων, αλλά και την προσβασιμότητα και τον καθολικό σχεδιασμό.

Η γνώση των παραπάνω οδηγεί στον σχεδιασμό συμπεριληπτικών πολιτικών, στη λήψη αποφάσεων που δεν αποκλείουν κανένα πολίτη, στη συναλλαγή και εξυπηρέτηση όλων με ισότιμο τρόπο, και τελικά στη μέγιστη δυνατή αυτονομία και την πλήρη και ισότιμη ένταξη στο τοπικό γίγνεσθαι όλων των πολιτών.

Η διεθνής πρακτική, όμως, έχει αποδείξει ότι επιμορφώσεις σχετικές με την αναπηρία, την προσβασιμότητα και τον καθολικό σχεδιασμό έχουν ουσιαστικό αποτέλεσμα μόνο όταν υλοποιούνται σε στενή συνεργασία με/ή από το ίδιο το αναπηρικό κίνημα, το οποίο διαθέτει την κατάλληλη τεχνογνωσία και τα αναγκαία εργαλεία¹⁰.

4.3 Ένταξη της διάστασης της προσβασιμότητας σε όλες τις δράσεις που αφορούν τον γενικό πληθυσμό

Η προσβασιμότητα, όπως ορίζεται στη Σύμβαση, περιλαμβάνει τις ακόλουθες διαστάσεις:

- **Φυσική προσβασιμότητα:** αφορά την άρση των εμποδίων –μέσω της εφαρμογής των αρχών του *Καθολικού*

¹⁰ Βλ. www.esamea.gr και www.in-esamea.gr.

Σχεδιασμού¹¹ – στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών.

- **Προσβασιμότητα πληροφοριών και επικοινωνιών:** αφορά την παροχή πληροφοριών σε μορφές που μπορούν να διαβαστούν ή να κατανοηθούν από άτομα με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης της νοηματικής γλώσσας, της γραφής Μπράιγ, της «απλής» (easy-to-read) γλώσσας, των προσβάσιμων τύπων εγγράφων και άλλων εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας, της ψηφιακής προσβασιμότητας ιστοτόπων και εφαρμογών.
- **Θεσμική προσβασιμότητα:** αφορά την εξασφάλιση ίσης πρόσβασης στη δικαιοσύνη, την ιδιοκτησία και τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, τις κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. τον τομέα της υγείας ή της εκπαίδευσης), καθώς και την κοινωνική προστασία και μείωση της φτώχειας.

¹¹ *Καθολικός Σχεδιασμός* είναι ο σχεδιασμός προϊόντων, περιβαλλόντων, προγραμμάτων και υπηρεσιών που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους τους ανθρώπους, στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση, χωρίς ανάγκη προσαρμογής ή εξειδικευμένου σχεδιασμού. Ο Καθολικός Σχεδιασμός δεν αποκλείει τις υποβοηθητικές συσκευές για συγκεκριμένες ομάδες ατόμων με αναπηρία, όπου αυτό απαιτείται (Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, άρθρο 2).

- **Οικονομική προσβασιμότητα:** αφορά τη διασφάλιση της προσιτής τιμής των υπηρεσιών και των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών στα άτομα με αναπηρία.

Είναι γεγονός ότι η μεγάλη διαφορά προς όφελος των ατόμων με αναπηρία επιτυγχάνεται όταν όλες οι στρατηγικές, πολιτικές και δράσεις, που αφορούν τον γενικό πληθυσμό, ενσωματώνουν τη διάσταση της προσβασιμότητας και σχεδιάζονται στη βάση του *Καθολικού Σχεδιασμού*, ώστε κανένας πολίτης να μην αποκλείεται από την απόλαυση των θετικών αποτελεσμάτων τους.

Ενδεικτικά παραδείγματα ενσωμάτωσης της προσβασιμότητας στις τοπικές πολιτικές είναι τα παρακάτω:

α) Η ανάπτυξη τουριστικών πολιτικών και δράσεων από την Περιφέρεια ή τον Δήμο, οι οποίες πρέπει οπωσδήποτε να στηρίζονται στην ενιαία συμπεριληπτική πλατφόρμα του *Προσβάσιμου Τουρισμού (Τουρισμού για Όλους)*¹².

β) Η ανάπτυξη τοπικών πολιτικών για τον αθλητισμό πρέπει να συμπεριλαμβάνει τη διασφάλιση της πρόσβασης στον αθλητισμό των ατόμων με αναπηρία μέσα από την πρόβλεψη προσβάσιμων αθλητικών υποδομών και προγραμμάτων.

¹² Βλ. Study - Economic impact and travel patterns of accessible tourism in Europe – Summary (June 2014). Διαθέσιμο: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/5566/attachments/1/translations>.

γ) Η ανάπτυξη πολιτικών για την ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας πρέπει, αφενός να συμπεριλαμβάνει μεταξύ των ευεργετούμενων και επιχειρηματίες με αναπηρία, και μάλιστα ενισχύοντας αυτούς με επιπλέον θετικά μέτρα, και αφετέρου να περιλαμβάνει μέτρα για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των υποδομών αλλά και των προσφερόμενων υπηρεσιών και αγαθών των επιχειρήσεων σε δυνητικούς πελάτες με αναπηρία, καθώς και τη δυνατότητα παροχής από αυτές εύλογων προσαρμογών σε εργαζόμενους με αναπηρία.

δ) Οι πολιτικές για την απασχόληση πρέπει να εναρμονίζονται με την οικογενειακή και επαγγελματική ζωή των γυναικών και εν γένει ατόμων με αναπηρία ή/και μητέρων και εν γένει κηδεμόνων ατόμων με αναπηρία. Παράλληλα, πρέπει να διασφαλίζουν τη δυνατότητα πρόσβασης ατόμων και παιδιών με αναπηρία σε σχετικές δομές (π.χ. βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς κ.λπ.), με την παροχή κινήτρων και υποστήριξης για τη βελτίωση της προσβασιμότητας αυτών.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της *Έρευνας Κοινής Γνώμης*¹³, μέσα μαζικής μεταφοράς και δρόμοι-πεζοδρόμια αποτελούν σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων, τους χώρους

¹³ Διαθέσιμη: <https://www.esamea.gr/publications/books-studies/5703-erevna-koinis-gnomis-staseis-kai-antilipseis-enanti-ton-atomon-me-anapiria-chronies-pathiseis-kai-ton-oikogeneion-tous-stin-perifereia-peloponnisou>

όπου η ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις σε σχέση με τους υπόλοιπους πολίτες είναι πιο δυσχερής. Ακολουθούν με υψηλές αρνητικές αναφορές οι χώροι πολιτισμού-ψυχαγωγίας, οι παιδικές χαρές καθώς και οι θρησκευτικοί χώροι και οι εκκλησίες. Η κατάσταση φαίνεται να είναι ικανοποιητική σε νοσοκομεία και κέντρα υγείας καθώς και σε ιατρεία-φαρμακεία, ενώ μοιρασμένες είναι οι απόψεις σε σχέση με τους χώρους αθλητισμού και τα γήπεδα.

Γράφημα 2

4.4 Συμπερίληψη θετικών μέτρων προς όφελος των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις πολιτικές

Ήδη, στον ν.4443/2016 (ΦΕΚ 232 Α'), για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, ρητά αναφέρεται ότι δεν υφίσταται διάκριση εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή [...] αφορά άτομα με αναπηρία ή χρόνια πάθηση και μέτρα που λαμβάνονται υπέρ αυτών, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 21 του Συντάγματος. Η αντίληψη αυτή γενικεύεται από το άρθρο 5, παρ. 4 («Ισότητα και μη διάκριση») της Σύμβασης, που αναφέρει ότι *τα συγκεκριμένα μέτρα, τα οποία είναι απαραίτητα προκειμένου να επιταχυνθεί ή να επιτευχθεί μία πραγματική ισότητα των ατόμων με αναπηρίες, δεν θεωρούνται διακρίσεις, σύμφωνα με τους όρους της παρούσας Σύμβασης*. Παρόμοια αντίληψη, εντέλει, πρέπει να επικρατεί γενικότερα και κατά την ανάπτυξη τοπικών στρατηγικών, πολιτικών και δράσεων.

Η συμπερίληψη θετικών μέτρων προς όφελος των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις στοχεύει στην άρση των ανισοτήτων σε βάρος τους που προκαλεί αυτή καθαυτή η παρουσία αναπηρίας ή/και χρόνιας πάθησης.

Ενδεικτικά και όχι αποκλειστικά, στα θετικά μέτρα μπορούν να συμπεριλαμβάνονται:

α) Η πρόβλεψη ποσοστώσεων που ευνοούν τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους ή ειδικές κατηγορίες ατόμων με αναπηρία, π.χ. κατά τις διαδικασίες

επιλογής ή πρόσληψης σε Υπηρεσίες των ΟΤΑ, σε συνδυασμό πάντα με την παροχή εύλογων προσαρμογών.

β) Η παροχή οικονομικών κινήτρων ή εκπτώσεων σε άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.

γ) Η παροχή διευκολύνσεων, που επιτρέπουν σε άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις ή μέλη των οικογενειών τους να συνδυάσουν την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή.

δ) Η υιοθέτηση ποιοτικών προτύπων για την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους.

ε) Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση στοχευμένων δράσεων που αφορούν ιδιαίτερα άτομα με βαριές ή πολλαπλές αναπηρίες ή/και άτομα που, παράλληλα με την αναπηρία, βιώνουν και άλλες διακρίσεις (π.χ. παιδιά και γυναίκες με αναπηρία, Ρομά με αναπηρία, πρόσφυγες/μετανάστες με αναπηρία κ.λπ.). Συχνά είναι απολύτως αναγκαίες η ανάπτυξη και η λειτουργία δομών τοπικού χαρακτήρα με σεβασμό στις αρχές της Σύμβασης.

Παρόμοιες δράσεις πρέπει πάντα να σχεδιάζονται και να υλοποιούνται σε στενή συνεργασία με το τοπικό αναπηρικό κίνημα.

Από την Ομάδα Εστιασμένης Συζήτησης που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της Έρευνας Κοινής Γνώμης¹⁴ διαπιστώνεται ότι:

Οι εκπρόσωποι –στελέχη διοίκησης, αυτοδιοίκησης, κοινωνικών υπηρεσιών– που ασχολούνται άμεσα με θέματα κοινωνικής πρόνοιας και πιο συγκεκριμένα με θέματα που αφορούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους δηλώνουν ότι υπάρχει καλή, στενή και συχνή επικοινωνία/ δικτύωση με φορείς, συλλόγους και σωματεία για άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους. Παρόλα αυτά διατυπώνονται και κάποιες επισημάνσεις ελλείψεων σωματείων/ συλλόγων και ενεργειών σε αποκεντρωμένες περιοχές.

4.5 Συλλογή στατιστικών στοιχείων και ανάπτυξη δεικτών

Η συλλογή στατιστικών στοιχείων και η ανάπτυξη δεικτών είναι υψίστης σπουδαιότητας καθώς διευκολύνουν τον σχεδιασμό νέων στρατηγικών και πολιτικών ενώ, παράλληλα,

¹⁴ Διαθέσιμη: <https://www.esamea.gr/publications/books-studies/5703-erevna-koinis-gnomis-staseis-kai-antilipseis-enanti-ton-atomon-me-anapiria-chronies-pathiseis-kai-ton-oikogeneion-tous-stin-perifereia-peloponnisou>

συμβάλλουν στην αξιολόγηση και διόρθωση των υφιστάμενων. Η Σύμβαση αλλά και ο νόμος 4488/2017 επιβάλλουν:

α) Τη συλλογή και χρήση στατιστικών στοιχείων σχετικών με τα άτομα με αναπηρία. Τα στατιστικά στοιχεία, ως γνωστό, στοχεύουν αφενός στην ανάδειξη αδυναμιών και αποκλίσεων από τοπικές, εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές, στην παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας αυτών και στη σύγκριση μεταξύ συναφών πολιτικών, αφετέρου στην ευαισθητοποίηση/ενημέρωση της κοινής γνώμης και των αρμοδίων σε θέματα αναπηρίας αλλά και στην ενίσχυση της διαπραγματευτικής ικανότητας του ίδιου του αναπηρικού κινήματος. Στατιστικά στοιχεία σχετικά με την αναπηρία μπορούν να αναζητηθούν από την *Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή*¹⁵, την *Ελληνική Στατιστική Αρχή*¹⁶ και το *Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ*¹⁷.

¹⁵ Βλ. https://ec.europa.eu/info/departments/eurostat-european-statistics_el

¹⁶ Βλ. <https://www.statistics.gr>

¹⁷ Βλ. <https://www.paratiritirioanapirias.gr/el>

β) Την υιοθέτηση ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών¹⁸ πάνω σε θέματα αναπηρίας, ώστε να καθίσταται δυνατή η μέτρηση και η αξιολόγηση της ένταξης της διάστασης της αναπηρίας.

Ενδεικτικά, δείκτες που αφορούν την αναπηρία και προσβασιμότητα μπορεί να είναι:

- Ποσοστό δημοτικών και δημόσιων προσβάσιμων κτιρίων
- Ποσοστό προσβάσιμων επιχειρήσεων
- Ποσοστό προσβάσιμων εκλογικών κέντρων
- Ποσοστό προσβάσιμων χώρων πρασίνου, παραλιών, παιδικών χαρών, σχολείων όλων των βαθμίδων
- Ποσοστό προσβάσιμων μέσων μεταφοράς
- Ποσοστό εγγράφων του Δήμου και της Περιφέρειας σε προσβάσιμες μορφές
- Ποσοστό προσβάσιμων εκδηλώσεων που έλαβαν χώρα στον Δήμο ή την Περιφέρεια
- Ποσοστό στελεχών που έχουν λάβει εκπαίδευση σε θέματα αναπηρίας και προσβασιμότητας

¹⁸ Βλ. ενδεικτικά

<https://www.unescap.org/sites/default/files/ESCAP%20Guide%20on%20Disability%20Indicators.pdf>, UN Disability indicators for the SDGs, <https://www.disability-europe.net/theme/statistical-indicators>, Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα δικαιώματα ατόμων με αναπηρία, <https://primeminister.gr/wp-content/uploads/2020/12/2020-ethniko-sxedio-drasis-amea.pdf>, κ.λπ.

- Ποσοστό ατόμων με αναπηρία που συμμετέχουν σε ομάδες εργασίας, επιτροπές και όργανα του Δήμου ή της Περιφέρειας
- Ποσοστό κατοίκων με αναπηρία του Δήμου ή της Περιφέρειας με εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας
- Ποσοστό κατοίκων με αναπηρία που δηλώνουν ικανοποιημένοι ή μη ικανοποιημένοι από την προσβασιμότητα των κατοικιών τους
- Ποσοστό ατόμων με αναπηρία που κάνουν χρήση των κοινωνικών δομών ή δομών πρόνοιας
- Ποσοστό μαθητών με αναπηρία του Δήμου ή της Περιφέρειας σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης
- Ποσοστό απασχολούμενων με αναπηρία στα όρια του Δήμου ή της Περιφέρειας
- Ποσοστό επιχειρηματιών με αναπηρία στα όρια του Δήμου ή της Περιφέρειας
- Ποσοστό ατόμων με αναπηρία που έλαβαν στήριξη κατά την αντιμετώπιση έκτακτων συνθηκών
- Ποσοστό ατόμων με αναπηρία που επλήγησαν από πρόσφατες φυσικές καταστροφές
- κ.λπ.

4.6 Ενδυνάμωση του τοπικού αναπηρικού κινήματος και καθιέρωση θεσμικής συνεργασίας με την τοπική αυτοδιοίκηση

Το τοπικό αναπηρικό κίνημα έχει δύο στόχους:

- α) πρωταρχικά την εκπροσώπηση των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, καθώς και την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων τους, και
- β) την ανάπτυξη υπηρεσιών για τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που η παροχή υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο δεν είναι επαρκής.

Η απλή «παρουσία» εκπροσώπων του αναπηρικού κινήματος σε τοπικές επιτροπές και όργανα δεν είναι αρκετή. Η ουσιαστική και θεσμική συμμετοχή εκπροσώπων των οργανώσεων του αναπηρικού κινήματος στις διαδικασίες διαβούλευσης και λήψης αποφάσεων αποτελεί τον κεντρικό πυλώνα της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας και βασική αρχή καλής διακυβέρνησης.

Συνεπώς, για να επιτευχθούν συμπεριληπτικά αποτελέσματα (δηλαδή τοπικές στρατηγικές που θα επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν πλήρως ως ενεργοί πολίτες στην τοπική κοινωνία), **απαιτούνται συμπεριληπτικές διαδικασίες**, δηλαδή συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλα τα στάδια του σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων, εφαρμογής και υλοποίησης, αξιολόγησης κ.λπ., καθώς και γνώση των χαρακτηριστικών και των αναγκών όλων των

κατηγοριών των ατόμων με αναπηρία από τα στελέχη των Περιφερειών και Δήμων.

Η εξασφάλιση πόρων από την τοπική αυτοδιοίκηση για την ενδυνάμωση των οργανώσεων του αναπηρικού κινήματος, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της θεσμικής ουσιαστικής συμμετοχής για την ανάπτυξη και υλοποίηση τοπικών αναπτυξιακών στρατηγικών και πολιτικών, που θα λειτουργούν και προς όφελος όλων των πολιτών, κρίνεται επίσης απαραίτητη.

5. Κατάρτιση τοπικού σχεδίου δράσης για την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα – Σημεία-κλειδιά

Η κλίμακα σε τοπικό επίπεδο επιτρέπει την αμεσότερη σχέση αρχών και πολίτη, οπότε οι Περιφέρειες και οι Δήμοι μπορούν εύκολα να αναλάβουν δράση για να αναπτύξουν τοπικά σχέδια δράσης, να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν ουσιαστικές παρεμβάσεις προς όφελος των πολιτών με αναπηρία, ώστε να διευκολύνουν τη συμμετοχή τους στην τοπική ανάπτυξη.

Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι η ενεργή εμπλοκή εκπροσώπων του τοπικού αναπηρικού κινήματος σε όλα τα στάδια σχεδιασμού, εφαρμογής/υλοποίησης, αξιολόγησης και επικαιροποίησής του. Τα άτομα με αναπηρία γνωρίζουν καλύτερα από κάθε άλλον τα εμπόδια που καλούνται καθημερινά να υπερβούν σε σχέση με τις υποδομές, τις υπηρεσίες και τις διαδικασίες, εντοπίζουν εύκολα τις σχετικές αδυναμίες των αναπτυξιακών πολιτικών και σχεδίων. Συνεπώς, είναι σε θέση να αξιολογήσουν, να ελέγξουν και να πιστοποιήσουν την καταλληλότητα των παρεμβάσεων και να προτείνουν διορθωτικά μέτρα όπου απαιτηθούν.

Παράλληλα, οι επιμέρους δράσεις και διαδικασίες που περιλαμβάνει ένα τέτοιο σχέδιο θα πρέπει να πληρούν τις αρχές του *Καθολικού Σχεδιασμού* και να διασφαλίζουν την προσβασιμότητα σε όλους. Αντίστοιχα, σε όλες τις φάσεις σχεδιασμού και υλοποίησης ενός σχεδίου δράσης αλλά και στις

διαδικασίες θα πρέπει να διασφαλίζεται η ανεμπόδιστη συμμετοχή των εκπροσώπων του αναπηρικού κινήματος. Για παράδειγμα, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται αίθουσες σε προσβάσιμα κτίρια για τις συναντήσεις, ενημερωτικό υλικό σε κατάλληλες προσβάσιμες μορφές όποτε απαιτηθεί, διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα κ.λπ.

Τα σημεία-κλειδιά με σκοπό την κατάρτιση ενός τοπικού σχεδίου δράσης για την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα είναι τα παρακάτω.

5.1 Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης

Μέχρι σήμερα, σημαντικό έλλειμμα των τοπικών αναπτυξιακών στρατηγικών και πολιτικών αποτελεί η απουσία περιγραφής της υφιστάμενης κατάστασης σχετικά με τα εμπόδια που συναντούν τα άτομα με αναπηρία σε όλους τους τομείς. Η απουσία γενικών και ειδικών τοπικών στατιστικών στοιχείων σχετικών με την αναπηρία, αλλά και της αναλυτικής καταγραφής των εμποδίων, τελικά συντελούν, συνήθως, στην πλήρη απουσία προβλέψεων προς όφελος των πολιτών με αναπηρία από τις τοπικές στρατηγικές και πολιτικές, με μόνη ίσως εξαίρεση τη συμπερίληψη σε αυτές αναφοράς στη δημιουργία εξειδικευμένων δομών.

Ωστόσο, ακόμη και αν υπάρξει αναφορά σε άτομα με αναπηρία, αυτή συνήθως εστιάζει σε άτομα με κινητικές αναπηρίες, ενώ προβλέψεις για τις λοιπές κατηγορίες ατόμων π.χ. με τύφλωση/

μειωμένη όραση, κώφωση/βαρηκοΐα, νοητικές/γνωστικές/ αναπτυξιακές ή/και πολλαπλές αναπηρίες πολύ σπάνια συμπεριλαμβάνονται παρότι παρόμοιες προβλέψεις αφορούν άμεσα το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της ταχύτατα γηράσκουσας ελληνικής περιφέρειας.

Το *Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ*¹⁹ είναι σε θέση να τροφοδοτήσει τις τοπικές στρατηγικές και μελέτες με αξιόπιστα στοιχεία.

5.2 Ο προσδιορισμός των στόχων

Οι στόχοι του σχεδίου δράσης πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τις γενικές αρχές που καθορίζουν τη Σύμβαση και αναφέρονται στο άρθρο 3 αυτής και, ταυτόχρονα, να είναι συμβατοί με τις σχετικές ευρωπαϊκές πολιτικές.

Επίσης, οι στόχοι πρέπει να είναι συμβατοί με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, ρεαλιστικοί, συγκεκριμένοι και μετρήσιμοι, προκειμένου να είναι δυνατή η παρακολούθηση της υλοποίησής τους.

Οι τομείς παρέμβασης στους οποίους αναφέρεται η Σύμβαση, σε συνδυασμό με τις αρμοδιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης, μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για τον καθορισμό των επιμέρους τοπικών στόχων. Αντίστοιχη μεθοδολογία

¹⁹ Βλ. <https://www.paratiritirioanapirias.gr/el>

χρησιμοποιήθηκε και για την ανάπτυξη του *Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία*²⁰.

Αντίστοιχα, ως οδηγός για τον καθορισμό στόχων μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι τομείς παρέμβασης της προαναφερθείσας *Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030*.

5.3 Η προτεραιοποίηση των ενεργειών και ο ρόλος των πιλοτικών έργων

Η προτεραιοποίηση των ενεργειών πρέπει να γίνεται²¹ λαμβάνοντας υπόψη τους διαθέσιμους πόρους (ανθρώπινο δυναμικό, χρηματοδότηση), τα εμπόδια με τη μεγαλύτερη αρνητική επίδραση στη ζωή των πολιτών, τις δράσεις με τη μεγαλύτερη θετική πολλαπλασιαστική επίδραση (άμεση ή/και σωρευτική), τον βαθμό του επείγοντος χαρακτήρα των προβλημάτων, την ωριμότητα των συνθηκών για την επίτευξη θετικού αποτελέσματος, τη συνέργεια με έργα σε εξέλιξη, την ένταξη στον γενικότερο σχεδιασμό.

Η υλοποίηση πιλοτικών έργων μπορεί να προλάβει αστοχίες σε ευρύτερη κλίμακα σε τοπικό επίπεδο αλλά και να επιτρέψει την

²⁰ Βλ. <https://primeminister.gr/wp-content/uploads/2020/12/2020-ethniko-sxedio-drasis-amea.pdf>

²¹ Βλ. «Σχεδιάζοντας στην πράξη τη νέα πολιτική για την αναπηρία - Πρακτικά εργαλεία», Ε. Νικολαΐδης, ΕΣΑμεΑ, 2013.

αναπαραγωγή της τοπικής εμπειρίας σε μεγαλύτερη κλίμακα. Η δε κεφαλαιοποίηση, η μοντελοποίηση και η διάδοση των διδαγμάτων που αποκτούνται κατά την υλοποίηση του πιλοτικού έργου καθώς και η ευρύτερη διάδοση της προσέγγισης που αναπτύχθηκε αποτελούν σημαντικές πτυχές της ένταξης των ατόμων με αναπηρίες σε τοπικό επίπεδο.

5.4 Η σωστή αξιοποίηση χρηματοδότησης και πόρων

Τα ευρωπαϊκά ταμεία επιβάλλουν πλέον την προσβασιμότητα μεταξύ των κριτηρίων επιλεξιμότητας δράσεων σε μια προσπάθεια αποτροπής δημιουργίας νέων εμποδίων σε βάρος των ατόμων με αναπηρίες.

Παράλληλα, η *Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες 2021-2030* ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να ενσωματώσουν τη χρηματοδότηση για την προσβασιμότητα στα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Επισημαίνει ότι για την επίτευξη μιας *Ευρώπης χωρίς εμπόδια*, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενσωματώσουν τη διάσταση της προσβασιμότητας σε όλες τις συναφείς πολιτικές και δράσεις, ιδίως σε όσες σχετίζονται με την *Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία*, το κύμα ανακαινίσεων και το νέο *ευρωπαϊκό Μπαουχάους*. Παράλληλα,

οι επαγγελματίες θα πρέπει να λάβουν κατάρτιση όσον αφορά την προσβασιμότητα²².

Η νεότερη δηλαδή τάση σε ευρωπαϊκό επίπεδο στοχεύει σε συνδυαστικές ενέργειες που θα διασφαλίσουν το μεγαλύτερο πολλαπλασιαστικό όφελος για τα άτομα με αναπηρία με πρόβλεψη σωστής αξιοποίησης όλων των διατιθέμενων πόρων. Πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης, βιώσιμης κινητικότητας, ενεργειακής αναβάθμισης, ανακαίνισης του αστικού ιστού κ.λπ. πρέπει πάντα να συμπεριλαμβάνουν την προσβασιμότητα μεταξύ των επιλέξιμων δαπανών.

Η αξιοποίηση επίσης εθνικών πρωτοβουλιών, όπως π.χ. η ενιαία πλατφόρμα του ΤΕΕ για την καταγραφή και στη συνέχεια βελτίωση του επιπέδου προσβασιμότητας των κτιρίων των δημόσιων υπηρεσιών πρέπει να αξιοποιούνται για την αντιμετώπιση τοπικών θεμάτων.

5.5 Η αξιολόγηση του σχεδίου δράσης και η πιστοποίηση της προσβασιμότητας

Σε όλα τα στάδια της αξιολόγησης (εκ των προτέρων, ενδιάμεσες, εκ των υστέρων αξιολογήσεις) πρέπει να αξιολογούνται σχολαστικά οι επιπτώσεις των επιμέρους δράσεων στα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις όλων

²² Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες 2021-2030. Διαθέσιμη: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:101:FIN#PP4Contents>

των κατηγοριών, στη βάση των γενικών αρχών που διέπουν τη Σύμβαση, με προεξάρχουσες τον σεβασμό της εγγενούς αξιοπρέπειας, της ατομικής αυτονομίας και της ελευθερίας ατομικών επιλογών, της μη διάκρισης και της ισότητας των ευκαιριών.

Επισημαίνεται ότι ιδιαίτερα η ατομική αυτονομία και η ελευθερία ατομικών επιλογών σχετίζονται ευθέως με τη διασφάλιση της προσβασιμότητας υποδομών (συμβατικών και ψηφιακών), εξοπλισμών, υπηρεσιών, διαδικασιών κ.λπ., η οποία θα πρέπει να πιστοποιείται βάσει εθνικών και ευρωπαϊκών σχετικών προτύπων.

Στην Ελλάδα η πιστοποίηση της προσβασιμότητας πραγματοποιείται βάσει του «Ελληνικού Σήματος Προσβασιμότητας», σύμφωνα με το Πρότυπο ΕΛΟΤ 1439 «*Οργανισμός φιλικός σε πολίτες με αναπηρία – Απαιτήσεις και συστάσεις*» και της σχετικής Τεχνικής Προδιαγραφής ΕΛΟΤ ΤΠ 1449 «*Αξιολόγηση της συμμόρφωσης – Απαιτήσεις για την αξιολόγηση της συμμόρφωσης, την απονομή και τη χρήση του Σήματος προσβασιμότητας σε οργανισμούς φιλικούς σε άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ)*».

Η αξιολόγηση της συμμόρφωσης των Οργανισμών ως προς την προσβασιμότητα σε άτομα με αναπηρία, σύμφωνα με το παραπάνω Πρότυπο, αφορά την προσβασιμότητα στο σύνολο των κατηγοριών αναπηρίας, δηλαδή κινητική, αισθητηριακή και νοητική αναπηρία, καθώς και τις υποδομές, υπηρεσίες και διαδικασίες των Οργανισμών.

Την καθιέρωση του *Ελληνικού Σήματος Προσβασιμότητας* που συμπεριλαμβάνει την έγκριση του *Κανονισμού Απονομής και Χρήσης του Σήματος*, του λογοτύπου, την ιδιοκτησία, την εκμετάλλευση, την προστασία και την προβολή του Σήματος, έχουν αναλάβει ο *Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ)* και το *Ινστιτούτο της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία και Χρόνιες Παθήσεις (IN-ΕΣΑμεΑ)*²³.

5.6 Η δημοσιοποίηση

Εξαιρετικής κρισιμότητας σημείο αποτελεί η καθιέρωση προσβάσιμων τρόπων ενημέρωσης των πολιτών με αναπηρία και δημοσιοποίησης των αποφάσεων, διαδικασιών, σχεδίων δράσης, εγγράφων κ.λπ. της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Αντίστοιχης κρισιμότητας εξάλλου είναι και η χρήση της σωστής συμπεριληπτικής ορολογίας και η προβολή της κατάλληλης θετικής εικόνας της αναπηρίας, με στόχο την άρση των συμπεριφορικών εμποδίων και την κατάργηση ξεπερασμένων στερεοτύπων, άσχετων με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας.

Στο άρθρο 65 του ν.4488/2017 (ΦΕΚ 137 Α΄) προβλέπεται αναλυτική περιγραφή των υποχρεώσεων των διοικητικών οργάνων και αρχών όταν συναλλάσσονται/ επικοινωνούν με τα άτομα με αναπηρία.

²³ Περισσότερες πληροφορίες στο www.in-esamea.gr

Μεταξύ των προσβάσιμων τρόπων επικοινωνίας που πρέπει να αξιοποιηθούν από τους Δήμους και Περιφέρειες περιλαμβάνονται η μεγαλογράμματη γραφή, η γραφή Μπράιγ, η απλή γραφή (easy-to read), τα ακουστικά κείμενα σε CDs, η διερμηνεία στη νοηματική και χρήση υπότιτλων, η κατασκευή προσβάσιμων ιστότοπων και εφαρμογών σύμφωνα με τον ν.4591/2012 (ΦΕΚ 19 Α΄) όπως ισχύει και από την ΥΑ με αριθ. ΥΑΠ/Φ.40.4/1/ 989/2012 (ΦΕΚ 1301 Β΄) «Κύρωση Πλαισίου Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης» κ.λπ.

Οργανώσεις εκπροσώπησης και προάσπισης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία

Οι οργανώσεις εκπροσώπησης και προάσπισης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους σε **εθνικό επίπεδο**:

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία

📍 Ελ. Βενιζέλου 236, 16341 Ηλιούπολη

☎ 210 99 49 837 🖨 210 52 38 967

✉ esaea@otenet.gr

Περιφερειακή Ομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία Πελοποννήσου

📍 Εθνικής Αντιστάσεως 43, 22100 Τρίπολη

☎ 2710 221 964 🖨 2710 221 964

✉ esamea2@pel.cosmotemail.gr

❗ Στον παρακάτω σύνδεσμο μπορείτε να βρείτε πληροφορίες για τα πρωτοβάθμια σωματεία ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους στην Περιφέρεια Πελοποννήσου:

<https://www.esamea.gr/about-us/members>

Οι οργανώσεις εκπροσώπησης και προάσπισης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις σε **διεθνές επίπεδο**:

Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία

✉ www.edf-feph.org

Διεθνής Συμμαχία για την Αναπηρία

✉ www.internationaldisabilityalliance.org

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Αθήνα (Εδρα)

Ελ. Βενιζέλου 236,
16341 Ηλιούπολη
Τηλέφωνο: 210 9949837
Fax: 210 5238967
E-mail: esaea@otenet.gr

Τρίπολη (Παράρτημα)

Εθν. Αντιστάσεως 43,
22100 Τρίπολη
Τηλ. & Fax: 27102 21964
E-mail:
esamea2@pel.cosmotemail.gr

Ιστοσελίδα: www.esamea.gr

 ESAmAgr esameagr ESAmAGr ncdpgreece

Στο πλαίσιο της Πράξης «ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ, ΧΡΟΝΙΕΣ ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΥ ΔΙΑΒΙΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, 'ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ'»

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

